

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 5 Issue 2, A Tribute to Prof. Dr. Halil INALCIK p. 107-120, March, 2013

Tarih ve Uluslararası İlişkiler: Yapıcı Bir Diyalog Çağrısı *History and International Relations: An Appeal for a Constructive Dialogue*

Doç. Dr. Hakkı Büyükbaş
Erciyes Üniversitesi- Kayseri

Öz: Bu çalışmada Uluslararası İlişkiler disiplininde, teori, teori inşa etme ve yöntem arayışında, tarihin yeri ve rolü ele alınıp irdelenmiştir. Disiplinin kuruluş yıllarında tarihe önemli bir yer verilmiştir. Ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra Uluslararası İlişkiler çalışmalarında tarihe mesafeli bir yaklaşım benimsenmiştir. Soğuk Savaş sonrası dönemde Uluslararası İlişkiler uzmanları tarihle yapıcı bir diyalog içine girmişlerdir. Teori oluşturma ve araştırma süreçlerinde çeşitli Uluslararası İlişkiler yaklaşımları kendi içinde tarihe değişen ölçüde yer verilmiştir. Uluslararası İlişkiler çalışmalarında tarihe yer verilmesi veya verilmemesinin benimsenen sosyal bilim metodu ile yakın ilişkisi olduğu görülmüştür. Bu çalışmada ilk önce Uluslararası İlişkiler disiplininde tarihin yeri ve rolü tartışılmıştır. Takip eden bölümlerde bazı önemli Uluslararası İlişkiler teorileri ele alınmış ve bunların tarih karşısında tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, Türk Uluslararası İlişkiler ve Türk tarihçiliği arasında yapıcı bir diyalog çağrısı ile tamamlanmıştır.

Key Words: *International Relations, Theory, Theory Building, Methodology, History*

Abstract: *This paper studies and discusses the role and place of history in International Relations theory, theory building, and methodology. In the early years of the discipline, history had played a crucial role. However, after WWII and until the end of the Cold War a distanced approach had been adopted in the field, due to adoption of a strict positivistic social science methodology during that period. After the Cold War students of International Relations practiced a more constructive dialog with historical researches/historiography. Within the process of theory building and research, diverse approaches of International Relations have given varied importance to the roles of history. It has been observed that the selected methods of social sciences to be taken into account have varied the multitude of the part of history. In this study firstly, the role of history in IR has been debated in general. In the following sections some significant International Relations theories have been reviewed and analyzed in order to show how much importance they have given to historical studies and historiography in their approaches. This paper concludes with a call for a constructive dialog between Turkish scientific discipline of International Relations, history, and Turkish historiography.*

Anahtar Kelimeler: *Uluslararası İlişkiler, Teori, Teori İnşası, Yöntembilim, Tarih*

Giriş

Türkiye'de son yıllarda üniversitelerde hızla Uluslararası İlişkiler bölümleri açılmaya başlandı ve yaygınlaştı. Ne var ki, ülkemizde, söz konusu disiplin çerçevesinde, teori oluşturma veya geliştirmekte bir hayli sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu sıkıntıları aşabilmek amacıyla, çözüm olarak, Amerikan Uluslararası İlişkiler disiplinin geliştirmiş olduğu hazır teori ve yaklaşımlar 'ithal' edilmektedir. Bu ithal edilen teori ve yaklaşımlar, elbette ki belli bir

bilim (metodoloji) anlayışının ve bilimsel kültür birikimin ürünüdür. Ancak Amerikan Uluslararası İlişkiler disiplininde Yeni-Realizm egemen bir yaklaşım biçimi olarak varlık göstermektedir ve bu yaklaşım içinde tarihe pek de yer verilmemektedir¹.

Amerikan bilim anlayışı belli bir birikimin ürünü olduğu gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nin kendisi de bir devlet olarak belli tarihi koşulların ürünüdür. Bununla birlikte Amerikan siyasi kültüründe, ABD'nin "istisnai" (exceptional), tarih üstü bir oluşum olduğu kabulü oldukça yaygındır. Bu, bir bakıma, ABD'nin hangi tarihi koşulların ürünü olduğu, sorusunu gözden irak tutmak anlamına gelmektedir. ABD siyasi kültüründe geçerliliğini koruyan bu genel yaklaşım, Uluslararası İlişkiler teorisinde Yeni-Realizm çerçevesinde ifadesini bulmuştur. Zira Yeni-Realizm, tarihten kopuk, soyut teori ve modeller geliştirmiş bir yaklaşımın ürünü olarak kendini göstermiştir. Kaldı ki Yeni-Realizm, tarihi gelişimin üstünde bir bilim anlayışına sahiptir ve ancak böylece bilimsellik kimliği kazanılabileceğini ileri sürmektedir. Dahası bütün mekânların ve zamanların üstünde, devlet yapılanmalarının ilk kez görüldüğü tarihten günümüze kadar devam eden süreçte ve hatta ileride devlet olgusu kaybolana kadar devam edecek süreç boyunca, geçerli olan uluslararası sistemin teorisini keşfettiğini iddia etmektedir. Özetle, bu yaklaşım içinde tarihsel değişim ve dönüşümler önemsiz bulunmaktadır. Bu tam anlamıyla tarihin ihmal edilmesi anlamı taşımaktadır.

Günümüzde Yeni Realist Teori ve bilim anlayışı, Türkiye'ye taşınmış ve okullarımızda bu görüş egemen yaklaşımlardan biri haline gelmiştir². ABD tarihsizdir ve buna bağlı olarak bilim kültürü de tarihsiz modeller inşa etmiştir. Hâlbuki Türk tarihi köklüdür ve bu bakımdan ABD ile zıtlık arz etmektedir. Buna rağmen ABD bilim anlayışının ülkemizde egemen olması bir uyumsuzluk veya en azından Uluslararası İlişkiler disiplinimizin ithal kolaycılığına kaçması anlamına gelmektedir.

Bu çalışmada genel olarak Uluslararası İlişkiler ve Tarih ilişkisi tartışılmaya, tarihin Uluslararası İlişkiler disiplini açısından önemli oluğu gösterilmeye çalışılmıştır. Bu amaç için Batı Uluslararası İlişkiler teorik yaklaşımının tarihle ilişkisi ortaya konularak, ülkemiz Uluslararası İlişkiler disiplini için çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır.

1. Uluslararası İlişkilerde Teori İnşa Çabaları ve Tarih'e Mesafeli Yaklaşım

Kuruluş yıllarında Uluslararası İlişkiler disiplininin temel inceleme konusu, Tarih bilimi ile aynı veya benzerdi. İki disiplinde de devletlerarası ilişkiler, savaş ve barış sorunlarının irdelenmesi ortak kaygılardı. Bundan dolayı iki disiplin arasında yakın bir bağ söz konusuydu. II. Dünya Savaşı sonrası sosyal bilimlerde yaygınlaşan "gelenekselcilik"- "bilim(sel)cilik" (scientism vs. tradionalism) yöntem tartışmaları, Uluslararası İlişkiler disiplininin tarihten kopmasına yol açmıştır. Son yıllarda bu bağ yeniden kurulmaya çalışılmaktadır. Bu husus aşağıda kısaca irdelenmiştir. Kuşkusuz Türk Uluslararası İlişkiler disiplininin Türk tarihçiliği ile ilişkisini canlandırması ve yoğunlaştırması disiplininin bağımsız teori oluşum ve kimlik kazanmasına katkı sağlayacaktır.

Bir zamanlar Stanley Hoffman Uluslararası İlişkilerin bir Amerikan sosyal bilimi olduğunu ileri sürmüş ve bilim anlayışında Avrupa geleneğinden farklılaştığını ve aynı

¹ Erol Kurubaş, "Türkiye Uluslararası İlişkiler Yazınında Tarihsel Olguculuk ile Disiplinlerarasıcılığın Analitik Yaklaşma Etkisi ve Türkiye Uygulaması", *Uluslararası İlişkiler*, 5-17 (Bahar 2008): 129-159.

² Mustafa Aydın ve Korhan Yazgan, "Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri Araştırma, Eğitim ve Disiplin Değerlendirmeleri Anketi - 2009", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7- 25, (Bahar 2010): 3 - 42.

zamanda bu bilim dalının Amerikan kaygı ve tasaları ile biçimlendiğini ima etmişti³. Oysaki Uluslararası İlişkiler disiplinin konusu ve amacı, uluslararası ilişkileri ve karmaşık yapısını sistematik biçimde açıklamaktır. Uluslararası ilişkiler de tüm toplum olayları gibi belli bir tarihi süreçte oluşmakta ve biçimlenmektedir⁴. Dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde egemen olan Uluslararası İlişkiler teorisi Yeni-Realizmin ileri sürdüğü biçimde tarihten kopuk soyut modeller oluşturarak uluslararası ilişkileri aydınlatmak mümkün değildir. Esasen tarih, Uluslararası İlişkiler disiplininde teori oluşturmak için başvurabileceğimiz başlıca kaynaktır. Aslında disiplinin kuruluş aşamasında uluslararası hukukçular kadar tarihçiler de etkili olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrası (1919) Anglo-Sakson ülkelerinde kurulan disiplinin ilk öncüleri Siyaset Biliminin etkisinde değil uluslararası hukuk ve tarih biliminin tesirinde kalmıştır. Charles K. Webster, E.H. Carr gibi isimler mesleki olarak tarihçi olup daha sonra uluslararası ilişkiler disiplinine yönelmiş araştırmacılarıdır. Bu bakımdan bir yönüyle tarih, uluslararası ilişkiler düşüncesinde önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin E. H. Carr, Hans Morgenthau, Martin Wight, Hedley Bull, S. Hoffman ve bir ölçüde Robert Gilpin gibi Uluslararası İlişkilerin öncü isimleri, kendi uluslararası ilişkiler modellerini oluştururken tarihten yararlanmışlardır. İngiliz ekolünün Uluslararası İlişkiler çalışmalarında tarihin öneminin bilincinde olduğu bilinmektedir⁵. Ancak Uluslararası İlişkiler disiplininde yaşanan, neyin bilim sayılıp sayılmaması gerektiği konusunda çıkan metodolojik tartışmalarda, tarihin bazı bilim adamları tarafından 'kötü'ye kullanıldığı ileri sürülmüştür⁶. Bu nedenle, genel olarak sosyal bilimlerin ve özel olarak da Uluslararası İlişkiler bilim dalının doğa bilimleri örneğinde benimsenen katı metodolojik ölçüler üstlenmesi gerektiği iddia edilmiş ve bu da uzun yıllar yaygın kabul görmüştü(r). Böylece Uluslararası İlişkiler ve Tarih bilimi arasındaki canlı bağ koparılmıştır.

Bu dönemin bilim anlayışına rasyonalizm ve davranışsalcılık damgasını vurmuştur. Artık katı pozitivist bilimsel ölçütler dışında oluşturulan teori ve yaklaşımlar bilim olmadığı gerekçesiyle ilk elde dışlanacaktır. Yeni-Realizmin de üstlendiği pozitivist bilim anlayışının özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür: Bilim tektir. Max Weber veya diğer bazı Alman siyaset bilimcilerin ileri sürdükleri gibi sosyal bilimler veya doğa bilimleri diye bilimin mantığı gereği bir ayırım yapılamaz. Değerlerden bağımsız bir toplumsal gerçeklik vardır. Bu gerçeklik tespit edilmelidir. Dolayısıyla katı değer ve olgu ayırımı kabul edilmelidir. Ayrıca doğa olaylarında olduğu gibi toplumsal veya siyasal olaylar arasında da sürekli yenilenen düzenli bir ilişki / bağ vardır. Bunun neden-sonuç ilişkisi bağlamında açığa çıkarılması gerekir. Ampirik geçerlilik / doğrulanma veya yanlışlanma bilimsel yasaların tespit edilmesi için yegâne yoldur. Bu testlerden başarı ile geçen önermeler/açıklamalar bilimsel yasa niteliği kazanır. Bu anlayış çerçevesinde Sosyal Bilimler/Uluslararası İlişkiler ve Tarih bilimi arasındaki ayırım metodolojiktir.

³ Stanley Hoffmann, "An American Social Science: International Relations", *Daedalus*, (1977): 41-60.

⁴ Wilfried Loth ve Jürgen Osterhammel, *Internationale Geschichte: Themen - Ergebnisse - Aussichten, Studien zur Internationalen Geschichte*, (München, 2000).

⁵ Brian Schmidt, "On the History and Historiography of International Relations," Walter Carlsnaes, Thomas Risse, and Beth Simmons, (eds.), *Handbook of International Relations* (Sage Publications, 2002): 3-22; Brian Schmidt, "Lessons from the Past: Reassessing the Interwar Disciplinary History of International Relations", *International Studies Quarterly* 42 (September 1998): 433-459.

⁶ Paul W. Schroeder, "History and International Relations Theory: Not Use or Abuse, but Fit or Misfit", *International Security*, 22 -1, (1997): 64-74.

Bazı Uluslararası İlişkiler uzmanları, disiplin ile Tarih bilimin farkını öncelikle benimlenen metod ayrışması ile ortaya koymaktadır. Tarih bilimi idiyoğrafik (Idiographic) bir yöntemi benimsemişken, sosyal bilimler doğa bilimleri ile aynı metodu, nomotetik (Nomothetic) usulü benimsemiştir. Buna göre tarih, belli bir spesifik olayı veya olaylar zincirini ayrıntılarıyla birlikte genellemelere ulaşma kaygısı taşımadan ele alıp aydınlatırken, sosyal bilimler tek tek olayları aydınlatma çabasında olmaz, daha çok nesnel olguların ve bu olgular arasında düzenli ilişkiyi ortaya çıkaran genel kurallara ulaşmaya çalışır⁷, şeklinde bir amaç ayırımı yapılarak Uluslararası İlişkiler disiplinine ayrı, bağımsız bir kimlik kazandırılmak istenmektedir. Ancak kuruluşundan günümüze kadar ne gibi bilimsel yasaların ortaya konulduğu sorusuna, doğa bilimlerinde olan kesinlikte bir cevap bulmak mümkün gözükmemektedir. Bu elbette ki Uluslararası İlişkiler disiplinine bir sadakatsizlik veya güvensizlik şeklinde anlaşılmalıdır. Daha çok seçilen metodolojinin umulan sonuca götürüp götürmediği şeklinde bir tartışma olarak anlaşılmalıdır. Bu dönem, bir bakıma, Uluslararası İlişkiler çalışmalarında tarihin yok sayılmasına veya pozitivist yöntem bilim çerçevesinde yorumlanmasına yol açmıştır⁸. Bu da Uluslararası İlişkilerde tarihsel ağırlıklı analizlerin giderek kısırlaşmasına, en azından yavanlaşmasına yol açmıştır⁹. Gerçi Uluslararası İlişkiler ders programlarında tarih dersleri önemli yer tutmaya devam etmiştir. Ancak tarih teoriden uzaklaştırılmıştır. Bu, bir bakıma, Uluslararası İlişkiler disiplininin bağımsız kimlik kazanma ve tarihin yürüncesine girme endişesinin aşılmasına katkı sağlamıştır. Fakat bu aynı zamanda Uluslararası İlişkiler teori yapımında tarihin ihmal edilmesini de doğurmuştur. Zira davranışsalci yaklaşım sosyal bilimlerin objektifliğini güçlü şekilde vurgulamış ve teoriyi değerlerden arındırmaya ayrı bir önem vermiştir. Buna göre teori, tarihsel gerçeklikten arındırılarak soyut ifade biçimine büründürülerek veya modeller inşa edilerek geliştirilecektir¹⁰. Sosyal Bilimler mantığına göre oluşturulan söz konusu teorilerden hipotezler geliştirilecek ve bu hipotezlerin doğruluğu ve geçerliliğini test etmek için tarih bir laboratuvar görevi görecektir. Olgular arasında neden-sonuç mekanizması tespit edilerek doğrulanacak veya yanlışlanacaktır. Böylece tarih bilgisi bir yığın veri olmanın ötesinde sistematize edilecek ve bir anlama kavuşacaktır. Bu genel bulgunun dışına düşen vakaların değerlendirilmesi ise ihmal edilmiş olacaktır. Bu şekilde araştırma çerçevesi belirlenmiş ve bu genel kabul gören

⁷Kenneth Waltz, "Realist Thought and Neorealist Theory," *Journal of International Affairs* 44 (Spring/Summer 1990): 21-37; Jack Levy, "Too Important to Leave to the Other : History and Political Science in the Study of International Relations", *International Security*, (Summer 1997): 22-33.

⁸ Karl R. Popper, "Die Logik der Sozialwissenschaften", Theodor W. Adorno (Hg.), *Der Positivismusstreit in der deutschen Soziologie*, (Darmstadt 1972): 103-123; Jürgen W. Falter, *Der ,Positivismusstreit' in der amerikanischen Politikwissenschaft: Entstehung, Ablauf und Resultate der sogenannten Behavioralismus-Kontroverse in den Vereinigten Staaten 1945 – 1975*, (Opladen 1982): 4; Peter Preisendörfer, "Anwendungen der Rational Choice-Theorie in der Umweltforschung", Andreas Diekmann und Thomas Voss (Hg.), *Rational-Choice-Theorie in den Sozialwissenschaften. Anwendungen und Probleme*, (München 2004): 271-287.

⁹ Colin Elman and Miriam Fendius Elman, "Diplomatic History and International Relations Theory: Respecting Difference and Crossing Boundaries", *International Security*, 22-1, (1997): 5-21.

¹⁰ Bruce Bueno de Mesquita, "The Benefits of a Social-Scientific Approach to Studying International Affairs", Ngaire Woods (Ed.), *Explaining International Relations Since 1945*, (New York: Oxford University Press, 1996), ss.49-75; John Lewis Gaddis, "History, Science, and the Study of International Relations," in *Explaining International Relations Since 1945*, edited by Ngaire Woods (New York: Oxford University Press, 1996), pp.32-48 Imre Lakatos, "Falsification and the Methodology of Scientific Research Programmes", Imre Lakatos and Musgrave (Ed.), *Criticism and the Growth of Knowledge*, (Cambridge University Press, 1970): 91-196.

yaklaşımın dışına düşen araştırmacılar da meslekte ihmal edilebilir kişiler olacaktır. Bir başka ifade ile tarihsel yeni bulgular Yeni-Realizmi ve Yeni-Liberalizmi ilgilendirmemektedir. Dolayısıyla tarihsel araştırmacının Uluslararası İlişkiler teorisine katkısı ancak sınırlı amaçlar doğrultusunda mümkün olacaktır.

Liberal Yeni-Kurumsalcılık ekolü de büyük ölçüde Yeni-Realizmin teori anlayışını benimsemiş ve tarih ile bağlantıyı yine “bilimsellik” kaygısı ile dışlamıştır. Liberalizm, Realizm’den farklı olarak dış politikanın iç politikadan bağımsız olamayacağı, esasen iç politikanın bir uzantısı olduğu (Primat der Innenpolitik) tezini ileri sürmüştür. Dolayısıyla bir devletin dış politikası doğru olarak açıklanmak isteniyorsa, devletlerarası ilişkileri veya uluslararası sistemi incelemek yerine, iç politika, ekonomik ve sosyal yapının incelenmesini önceleyerek tarihten ziyade, sosyoloji, iktisat gibi diğer sosyal bilimlere yakınlaşmıştır. Ayrıca devlet-dışı aktörlerin uluslararası ilişkilerin biçimlenmesinde giderek büyüyen önemine dikkat çekilmiştir¹¹.

Yine liberal gelenek içinde ortaya çıkan Uluslararası İlişkiler teorilerinden “Demokratik Barış” yaklaşımı, dış politika analizlerinde bir devletin iç demokratik kurumsal yapısının incelenmesi gerektiği tezi ile ayrı bir tartışma başlatılmış ve tarihin sanıldığı gibi uluslararası ilişkiler çalışmalarında önemli olmadığı gösterilmeye çalışılmıştır. Bu tez, 1980’li yıllarda, yeniden Uluslararası İlişkiler disiplininde teori inşa etme tartışmalarının gündemine sokulmuştur¹². Bu yaklaşıma göre devlet-dışı aktörlerin toplumlararası ilişkilerin biçimlenmesinde daha belirleyici olduğu, bu nedenle siyasi tarih araştırmalarının ihmal edilebilir olduğu belirtilmiştir. Dahası savaş ve barış sorunlarının nasıl ortaya çıktığını anlayabilmek için de taraf devletlerin demokratik olup olmamasına bakılmalıdır. Eğer taraflardan bir tanesi demokratik değil, otoriter veya liberal demokrasi dışı bir yönetim biçimini benimsemişse, savaş suçlusudur. Bu nedenle siyasi tarih araştırmalarına gerek yoktur. Dolayısıyla toplum tarihçiliği bu bakımdan daha yararlı görülmektedir. Liberal yaklaşımlar, Yeni-Realizmin bilimsellik ölçütlerini doğru yöntem olarak üstlenmeyi geniş ölçüde sürdürmüşlerdir. Benzer eğilimler aynı tarihlerde Marksist yaklaşımlarda da egemen olmuştur¹³.

Tarih bilimi de aynı dönemin metodolojik paradigmasından etkilenmiş ve giderek sosyal tarih veya gündelik yaşam tarihi gibi devlet davranışının dışına çıkan yeni boyutlarla araştırma alanını genişletme çabası içine girmiştir. Bu dönemde Tarih biliminde, hem Batı Avrupa’da hem de Kuzey Amerika’da, geniş ölçüde sosyal bilimler analiz yöntemlerine başvurulmuştur. Öyle ki, Tarih bilimi içerisinde bile, siyasi tarihçiliğin / uluslararası tarihçiliğin aşılması veya toplum tarihi incelemeleri ile ikame edilmesi gerektiği çağrıları yapılmıştır¹⁴. Diğer yandan diplomatik tarihçilik ise küçümsenerek arşivci tarih araştırmalarına

¹¹ Robert O. Keohane and Joseph S. Nye, *Power and Interdependence. World Politics in Transition* (Boston: Little, Brown & Co.1977).

¹² Michel W. Doyle, “Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs I”, *Philosophy and Public Affairs* 12-3, (1983): 205-235.

¹³ Ekkehart Krippendorff, “Ist Außenpolitik Außenpolitik?”, *Politische Vierteljahresschrift* 4:2 (1963): 243-266.

¹⁴ Jürgen Kocka (Hg.), *Theorien in der Praxis des Historikers. Forschungsbeispiele und ihre Diskussion* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1977); Hans Ulrich Wehler, *Geschichte als Historische Sozialwissenschaft* (Frankfurt: Suhrkamp 1973); Eckart Conze, “Zwischen Staatenwelt und Gesellschaftswelt. Die gesellschaftliche Dimension in der Internationalen Geschichte”, Wilfried Loth

havale edilmiştir. Zira arşivden çıkarılacak herhangi bir belgenin genel kuramsal tarihçilik üzerinde değiştirici bir etkisinin olmayacağı varsayılmıştır. Genel olarak diplomasi Uluslararası İlişkilerde doğrudan bir araştırma konusu olmamış, daha çok tarihçilerin alanı olarak görülmüştür. Ancak diplomasi tarihçileri de giderek Uluslararası İlişkiler teorik çerçevesini araştırmalarında kullanmaya başlamışlardır. Hiç olmazsa diplomatik tarih çalışmalarının giriş kısımlarında teorik bir çerçeve sunmak giderek bir gelenek haline gelmiştir. Yine de bu gelişmeler tarih araştırmalarını zenginleştirici bir etki yapmıştır¹⁵.

Uluslararası İlişkiler disiplininde yaşanan yukarıda değinilen yöntembilim tartışmaları, İkinci Dünya Savaşı akabinde, Soğuk Savaş koşulları altında başlatılmıştır. Bu dönemde, Uluslararası İlişkiler uzmanlarının da yaygın bir şekilde paylaştığı gibi, ABD'nin 'hasmı' Sovyetler Birliğidir. Sovyetler Birliği ise Marksizm'i bir dünya görüşü ve dış politikasının esin kaynağı olarak benimsemişti. Bu çerçevede Sovyetler Birliği ABD ile küresel ölçekte çekişme ve çatışma içinde bulunuyordu. Marksizm ise bir dünya görüşü olarak K. Marx'ın bilimsel yöntem ve çalışmalarından doğmuştu. Karl Marx çalışmalarını geniş ölçüde tarihe başvurarak oluşturmuş ve tarihsel maddeciliği bir araştırma yöntemi olarak benimsemiştir¹⁶. ABD akademik çevrelerinde, Marx'ın tarihi manipüle ettiğine inanılıyordu ve yöntembilim çerçevesinde tarihin kullanılmasının aynı şekilde yanlış sonuç verebileceği düşünülüyordu. Ayrıca Sovyetler Birliği Batı Avrupa mirasını farklı biçimde de olsa üstlenmişti. Geniş Rus entelektüel çevresinde, daha sonra Sovyetler Birliği düşünce ikliminde de varlığını bir türlü sürdüren Rusya'nın Avrupa'nın bir parçası olduğu veya olması gerektiği, güçlü bir şekilde vurgulanıp arzulanırken ABD'de ise Batı Avrupa'nın aşılması hedefleniyordu. Bir bakıma Sovyetler Birliği Batı Avrupa düşünce geleneğini yeniden üreterek farklılaşmasına ve devamlılıktan yana bir tutum benimsemiş olmasına rağmen, ABD akademik çevreleri Avrupa'yı aşılması gereken bir oluşum olarak değerlendirmişti¹⁷. Zira Avrupa, kendini yeniden üretmediği için ABD ortaya çıkmış ve varlık kazanmıştır. Dolayısıyla ABD örgütlenmesi bilimsel örgütlenmede de farklı (exceptional) olmalıydı. Bu nedenlerle ABD'de Uluslararası İlişkiler "bir Amerikan sosyal bilim dalı" olarak farklı bir kimlik kazanacaktır. Bu kimliğin temel unsuru da tarih olmayacak ve başka unsurlara dayanacaktır¹⁸. Bununla beraber Uluslararası İlişkiler disiplini, özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, yer kürede yayıldı ve çeşitlendi. Dolayısıyla farklı yaklaşımlarda Yeni-Realizmi eleştirerek kendi kimliklerini kazanmaya başlamışlardır¹⁹.

and Jürgen Osterhammel (Hg.), *Internationale Geschichte. Themen - Ergebnisse – Aussichten* (Munich: Oldenbourg 2000): 117-140.

¹⁵ Michael H. Hunt, "Die lange Krise der amerikanischen Diplomatiegeschichte und ihr Ende", Wilfried Loth and Jürgen Osterhammel (Hg.): *Internationale Geschichte. Themen - Ergebnisse - Aussichten* (Munich: Oldenbourg 2000): 61-90.

¹⁶ B. K. Gills, "Historical Materialism and International Relations Theory", *Millennium - Journal of International Studies* 16, (June 1987): 265-270.

¹⁷ Arthur L. Stinchcombe, "The Conditions of Fruitfulness of Theorizing About Mechanisms in Social Science", *Philosophy of the Social Sciences*, 21-3, (1991): 367-388.

¹⁸ Johannes Marx, "Geschichtswissenschaft und Politikwissenschaft – eine fruchtbare Beziehung? Eine Untersuchung anhand der Teildisziplinen Internationale Geschichte und Internationale Beziehungen", *Historical Social Research*, 32- 4, (2007): 21-52.

¹⁹ Amitav Acharya, "Dialogue and Discovery: In Search of International Relations Theories Beyond the West", *Millennium: Journal of International Studies*, 39-3 (2011): 619-637.

Yeni-Realizm, tüm bilimsellik ve tarih üstü gerçekliği taşıdığı iddialarına karşın, Sovyetler Birliği'nin dağılmasını öngörememiştir²⁰. Bu da Yeni-Realizmin çok yönlü sorgulanmasına yol açmıştır. Ayrıca disiplinin yaygınlaşması da çeşitli yönden eleştirileri beraberinde getirmiştir. Özellikle Batı Avrupa Uluslararası İlişkiler disiplinde teori oluşturma çabalarında tarih ve kültüre giderek daha fazla önem verildiğine tanık olmaktadır²¹. ABD'de bile kültür ağırlıklı çalışmalar, Konstrüktivizm çerçevesinde Uluslararası İlişkiler disiplinde giderek yaygınlaşmaktadır. Gerçi Amerikan Konstrüktivizmi Alexander Wendt ve etrafında oluşan kültür ağırlıklı yeni teorik girişimler, Yeni-Realizme yakın durmakla beraber, yeni teorik açılımın da önünü açmışlardır. Belirtildiği gibi, Sovyetler Birliği'nin yıkılışının öngörülebilmesi, Konstrüktivizmin çıkış noktasını oluşturmuştur. Bununla beraber Amerikan Konstrüktivizminde tarihe yeteri kadar yer verilmediğini görmekteyiz. Kültür bağlamında yenilik olarak epistemolojide, dil, kültür, kimlik, kimlik değişimi ve bunların değişen ağırlıkta dış politika oluşumunda etkileri üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak Avrupa Uluslararası İlişkiler kuramsal oluşumlarında tarihin giderek önem kazandığı görülmüştür²². Öldüğü düşünülen İngiliz ekolü son yıllarda Tarih araştırmaları ile girdiği yakın diyalog çerçevesinde kendini yenilemeyi başarmıştır. Aşağıda bu ekol kısaca ele alınıp tarihsel çalışmaların Uluslararası İlişkiler teorik çalışması üzerindeki etkisi gösterilmeye çalışılacaktır.

2. İngiliz Ekolü'nün Tarih'e İlgisi

İngiliz Ekolü tarihi günümüz için ders çıkarılması amacıyla incelenmesi gereken bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Bu ekol, Tarihi tecrübe birikimin günümüz olay ve gelişmelerini daha sağlıklı algılamak ve günümüz veya gelecek olayları, bu çıkarılan dersler doğrultusunda etkilemek veya yönlendirmek amacıyla başvurulması gereken bir kaynak olarak görmektedir. Devletlerarası ilişkiler bu amaç çerçevesinde tarihsel bağlamda incelenir ve değerlendirilir. Böylece geleceğe yönelik muhtemel yanlış öngörülere düşülmemeye çalışılır. Bu nedenle İngiliz Ekolü kurucularından Hedley Bull, Amerikan Uluslararası İlişkiler ekolünü, günümüz uluslararası siyasi gelişmelerini yorumlarken tarihi tecrübeden yararlanmadıkları için eleştirmiştir. O, günümüz olaylarının esasen tarihin yeni koşullarda yeniden üretimi olduklarını göremediklerini ve bunun ABD Uluslararası yaklaşımlarının metodolojik hatası olduğunu belirtmiştir²³. Bull, Uluslararası İlişkiler için tarih bir laboratuvar olarak görülmekte ve günümüz olaylarını sağlıklı teşhis etmek için tarihsel deneyimlerin araştırılmasını bir zorunluluk olarak görmektedir. O, güçler dengesi, uluslararası hukuk, diplomasi, savaş, barış, büyük güçler arası ittifak ve çatışmaların doğru anlaşılması için bu olguların tarihte izinin

²⁰ John Lewis Gaddis, "[International relations theory and the end of the Cold War](#)", *International Security* 17-3 (Winter 1992): 5-58.

²¹ Ole Waever, "The Sociology of a Not So International Discipline: American and European Developments in International Relations", *International Organization*, 52-4 (1998): 687-727.

²² Stephan Petzold, "Zum Verhältnis von Internationalen Beziehungen und Geschichtswissenschaft", *Zweite Offene Sektionstagung der Sektion Internationale Politik der DVPW in Darmstadt* (http://www.politikwissenschaft.tu-darmstadt.de/fileadmin/pg/Sektionstagung_IB/paper_dvpw_wissenstransfer_SP.pdf) (Erişim Tarihi: 13.10.2007).

²³ Tim Dunne, *Inventing International Society: A History of the English School* (Macmillan, St. Antony's Series, London 1998). Colin Elman and M. F. Elman, 'The Role of History in International Relations', *Millennium*, 37-2, (2008): 357-364; Bueno de Mesquita, Bruce, "The Benefits of a Social Scientific Approach to Studying International Affairs", Ngaire Woods, (Hg.), *Explaining International Relations since 1945*, (New York 1996): 49-67.

sürülmesinin kaçınılmaması gereken bir girişim olduğunu ileri sürmüştür²⁴. Bull, söz konusu olguları, ABD Uluslararası İlişkiler kuramı davranışsalcılık ekolü çerçevesinde geliştirilen soyut modellerle veya oyun kuramlarıyla açıklama girişimlerini başarısız olmaya mahkûm deneyimler/girişimler olarak nitelemiştir. Gerçi model çerçevesinde konunun neden-sonuç açısından bir açıklamaya kavuşturulduğunu kabul etmiş, ancak tarihsel gerçeklerle sınanmasının mümkün olmadığını, zira genellemelerin bazı noktalarda doğrulanabileceğini, ancak tarihin bazı noktalarının da görmezden gelinmesi gibi bir yanılığa düşüleceğini ileri sürmüştür. Bu nedenle Bull, Uluslararası İlişkiler yönteminin ele alınan konuları anlamak gibi bir çabaya girmesinin neden-sonuç ilişkisine bağlı mekanik açıklamalardan daha yararlı çıkarımlar sağlayacağını ve bu sebeple Uluslararası İlişkiler çalışmalarının tarihe dayandırılması gerektiğini belirtmiştir²⁵. İngiliz Ekolü temsilcilerinden Hidemi Suganami, Uluslararası İlişkiler disipliniinde teori oluşturma sürecinde Tarih biliminin sadece veri sağlayan yardımcı bir disiplin olarak görülmesinin yanlış olacağına dikkat çekmiştir. O, tarihi, Uluslararası İlişkiler uzmanları için oluşturulmuş bir veri bankası olarak görmeyi, Uluslararası İlişkilerin asıl konusunu görmezlikten gelinmesine yol açtığını belirtmiştir. Suganami'ye göre, esasen bir akademik disiplin olarak Uluslararası İlişkiler ile Tarih biliminin konusu ortaktır ve dolayısıyla Uluslararası İlişkiler araştırmacılarının Tarihçileri, bir rakip veya uzak bir komşu olarak değil, bir meslektaş olarak, değerlendirilmesi gerekir. Burada kastedilen tarih elbette ki uluslararası tarihtir²⁶.

3. Konstruktivizm ve Tarih

Konstruktivizm tarihin önemini kavramış olmakla birlikte yine de bu önem derecesi onun tarihe temel bir önem verdiği anlamına gelmez. Zira Avrupa geleneğine göre ABD'de egemen olan yaklaşım Yeni-Realizm kadar mesafeli olmasa da tarihi kalkış noktası olarak almamaktadır. O daha çok yaşayan dinamik kültürü, kimlik ve kimlik değişimi gibi oluşumları etkileşim halinde bir süreç olarak belirleyici kabul etmektedir²⁷. Bu bakış, bir bakıma, Yeni-Realizm ve Yeni-Liberalizme göre Uluslararası İlişkilerin önünü açan bir unsur olmuş ve özellikle sistem kavramının hantal yapısının aşılmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca, Konstruktivizm katı maddeciliğe dayanan rasyonalist açıklamaların kısırlaştırıcı etkisini tespit etmeyi başarmıştır. Konstruktivizm uluslararası sistemin yapısının aşılmaz ve değişmez olduğu savını güçlü şekilde sarsmış ve Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının esasen uluslararası politikayı nasıl köklü şekilde değiştirdiğini göstermeyi başarmıştır. Yeni Realizm ise Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının sistemi değiştirmekte bir etkisinin olmadığı savını sürdürmeye devam etmiştir. Oysaki Sovyetler Birliği'nin yıkılması dünya siyasetinde ihmal edilebilecek türden bir gelişme değildir. Öncelikle Sovyetler Birliği'nde yer almış olan Türk Dünyasının bağımsız kimlik kazanma serüveni en azından tarihsel Doğu-Batı dengesini Doğu lehine değiştirmiştir. Batı-İçer devletlerarası çekişme ve çatışma son bulmuştur. Bunların elbette ki göz ardı edilebilir

²⁴ Hedley Bull, 'International Relations Theory: The Case for a Classical Approach', *World Politics* 18 (April 1966): 361-77.

²⁵ Andrew Linklater, "The English School Conception of International Society: Reflections on Western and non-Western Perspectives", *Ritsumeikan Annual Review of International Studies*, 9 (2010): 1-13.

²⁶ Hidemi Suganami, "Narrative Explanation and International Relations: Back to Basics", *Millennium* 37-2, (2008): 327-56.

²⁷ Ted Hopf, "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", [International Security](#), 23-1 (Summer, 1998): 171-200; Ganjar Nugroho, "Constructivism and International Relations Theories", *Global and Strategis*, II-1 (Jan.-Juni 2008): 85-98.

gelişmeler olmadığı bilinmekle beraber, Yeni-Realizmin kuramsal modelini geçersiz kılan olaylar olduğu için küçümseme yoluna gidilmiştir.

Yeni-Realizm ekonomik temelli bir model geliştirmiş ve buna göre bir üst-merciin olmaması nedeniyle devletlerin anarşik bir uluslararası sistemde yaşadığını kabul etmiştir. Sistemin anarşik yapısı tüm devletleri aynı/benzer davranışlar göstermeye ittiği düşüncesinden hareketle A veya B devletinin birbirinden farkı fonksiyonel bakımdan yok sayılmıştır. Dahası Yeni-Realizm için söz konusu devletlerin tarihsel deneyim ve birikimlerinin farklı olmasının bir anlamı yoktu. Çünkü hepsi de kaotik bir dünyada güvenlik arayışı içindeydiler. Her bir devlet kendi başının çaresine bakmak (self-help) durumunda olduğu uluslararası sistemde güvenliği sağlama çabası her devletin ortak özelliği idi ve bu nedenle devletler gerekli olan gücü kazanma çabası içinde bulunmuşlardır. Ancak Sovyetler Birliği'nin belli bir tarihe kadar ABD ile çekişme ve çatışma politikası izlerken neden bu tutumunu değiştirerek, örneğin I. Irak Savaşı'nda işbirliği yaptıkları sorunu Yeni-Realizme göre açıklanamamıştır. ABD ve Sovyetler Birliği'nin, Irak konusunda işbirliğini elbette ki bu iki süper gücün Irak'a karşı güvenlik kaygıları nedeniyle açıklayamayız. Oysaki Yeni-Realizm ittifak veya işbirliği açıklama modeline göre ancak kendilerini tehdit eden, kendilerini yok etmek isteyen ortak düşmana karşı bir tehdide muhatap olan devletler işbirliği halinde karşı koymak amacıyla bir araya gelebilirlerdi. Aksi durumda işbirliği mümkün değildi. Bununla birlikte bu iddia Konstruktivizm tarafından başarılı şekilde boşa çıkarılmıştır. Ayrıca Yeni-Realizme göre bir devletin nihai amacının ve tüm davranışlarını belirleyen unsurun yaşamını sürdürmek isteği sayılmıştır. Oysaki Sovyetler Birliği, bir bakıma kendi varlığına son vermişti. Dolayısıyla görünen o ki tarihi tecrübelerle dayanmayan analiz modelleri kısır kalmaktadır²⁸.

Konstruktivizm akımı ile birlikte ABD Uluslararası İlişkiler çalışmalarında çeşitli şekillerde tarihe yönelimin yer aldığı gözlemlenmektedir. Hatta Yeni-Realist geleneğin içinde yetişmiş akademisyenler grubu, özellikle yeni kuşak araştırmacılar, Yeni-Realizmin bir yenilemeye tabii tutulması gerektiğini fark etmişler ve Klasik Realizme -ki Uluslararası İlişkiler ve bir alt disiplini olan Dış Politika Analizlerinde tarihi çalışmalara fırsat veren bir yaklaşımı benimsemiştir- yeniden başvurma gereğini duymuşlardır. Bu araştırmacılar grubu yeni tarihsel ağırlıklı çalışmalarlarıyla Yeni-Klasik Ekolün oluşumuna yol açmışlardır. Bu hiçbir zaman sosyal bilimlerin tarih biliminden farklı olarak genellemelere ulaşma amacından sapmasını doğurmamıştır. Bilakis, tarihe yönelmek, tıkanmış ve esasen işlevsizleşmiş bir teorik programın aşılması, zengin yeni bir teorik birikimin oluşmasına yol açmıştır. Özellikle Avrupa'da gelişen Sosyal Konstruktivist yaklaşım, tarihi yeniden Uluslararası İlişkiler disiplininde teori inşa etme çabasının merkezine koymuştur²⁹.

4. Eleştirel Ekol

Andrew Linklater ve diğer eleştirel ekol mensupları -ki çoğu Marksist veya Marksizmden çeşitli biçimlerde esinlenmiş araştırmacılar- kendilerini "eleştirel tarihsel uluslararası ilişkiler teorisyenleri" olarak tanımlayarak tarihsel çalışmaların vazgeçilmezliğine

²⁸ Alexander Wendt, "Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics", *International Organization* 46-2 (1992): 391-426.

²⁹ John M. Hobson and George Lawson, "What is History in International Relations?", *Millennium: Journal of International Studies* 37-2 (1992): 415-435.

vurgu yapmaktadırlar³⁰. Bu ekol mensupları aşağıda sıralanan konular etrafında bir Uluslararası İlişkiler teorisi oluşturma çabası içindedirler. Bunlar, güncel uluslararası ilişkileri kavrayabilmek için tarihsel bir perspektife sahip olmayı zorunlu kılmaktadırlar. Bu bağlamda egemen olan liberal uluslararası 'düzen' ancak felsefi ve tarihi bir bakış açısıyla incelenebilir ve doğru olarak eleştirilebilir. Bu görüşe göre aynı zamanda Kıta Avrupa siyasal ve tarihsel düşüncesinden yaralanılmalıdır. Örneğin Karl Marx, Max Weber, Martin Heidegger, Carl Schmitt and Michel Foucault gibi düşünürlerin, zamanlarının toplumsal olaylarına ışık tutmayı başardıkları kabul edilmekte ve bunların yaklaşımları yeniden ele alınarak günümüz uluslararası ilişkiler sorunlarının aydınlatılmasına ne gibi fırsatlar sunabilecekleri belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu düşünürlerin yaklaşımları tarihsel analize dayalı araştırmaların sonucu ortaya çıkmış ve geçerlilik kazanmışlardır. Bu ekol tarafından kültür, din, cinsiyet gibi olguların uluslararası gücün boyutları olarak ele alınıp eleştirel açıdan aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Bir başka konusu ise varlığını ve canlılığını günümüzde de sürdüren uygarlıkların ortaya çıkış, karşılaşma ve gelişimleri tarihsel bir perspektiften ele alınıp dünya siyasetinin aydınlatılmasında ne gibi katkı sağlayacaklarının değerlendirilmesidir. Böylece günümüzde tarihsel maddecilik bağlamında uluslararası ilişkiler teorik düzeyde ortaya konularak dünya siyasetinin karmaşık olaylarına açıklık getirilmeye çalışılmaktadır.

Sonuç Yerine: Türkiye'de Durum

Yukarıda gösterilmeye çalışıldığı gibi Uluslararası İlişkiler disiplini bir Amerikan sosyal bilim dalı olmaktan çıkmış ve çeşitli bölgelerde değişik biçimlerde gelişme sürecine girmiştir. Tarih, Uluslararası İlişkiler çalışmalarında giderek önemli hale gelmeye başlamıştır. Sosyal bilimlerde ise modernist eğilimler aşılmaya başlanmıştır. Bilindiği gibi modernist sosyal bilim anlayışı katı rasyonalite anlayışına dayanıyordu. Bu yaklaşım çerçevesinde modernite ile tarihin aşıldığı kabul ediliyordu. Bu bağlamda kendini modern sayan toplumların da geçmişe bir sünger çekerek iyimserlik içinde geleceğe bir yönelimi söz konusuydu. Bu da yankısını sosyal bilimler yöntembiliminde göstermiş ve tarihten uzak, önemli ölçüde gerçek tarihten kopuk kurgusal bir tarih inşa edilmiştir. Özellikle Batı-dışı toplumların modernleşmesinde tarihsel miras artık bir imkânlar dizisi olarak değil aşılması gereken bir yük olarak görülmüştür. Örneğin modern tarihimizin Tanzimat ya da Cumhuriyet ile başlatılması ender rastlanan bir durum değildir. Hâlbuki ulusal çıkarlarımız ve kimliğimiz bizzat uluslararası ilişkilerde oynadığımız rol ancak kendi tarihimiz içinde oluşup biçimlenmektedir. Doğal olarak tarihimizi görmezlikten gelerek bir Türk Uluslararası İlişkiler disiplini inşa etmek mümkün değildir. Türk sosyal bilimlerdeki Batı aktarmacılığına karşın, hatta Tarih bilimi gelenek ve yazıcılığındaki zayıflamalara rağmen, tarihsel birikim bir kırılma meydana gelmeden günümüze kadar devam etmektedir. Türk Uluslararası İlişkiler disiplini bağımsız kimliğini ancak bu birikime dayanarak kazanabilir. Bu çerçevede son dönemde Ahmet Cevdet Paşa'dan başlayarak Fuat Köprülü, Ömer Lütfi Barkan ve Halil İnalcık çizgisi Uluslararası İlişkiler uzmanları tarafından keşfedilmeyi beklemektedir. Örneğin Sosyal Bilimlerimiz içerisinde Türk Sosyolojisi, Baykan Sezer ve Korkut Tuna örneklerinde görüldüğü gibi, bu imkândan yararlanmayı başarmıştır. Bu örnekler izlenerek³¹, ithal teoriye ve Batı sosyal

³⁰ Detaylı bilgi için bkz: Cynthia Weber, *International Relations Theory. A Critical Introduction*, (Taylor ve Francis, 2004); Andrew Linklater, *Critical Theory and World Politics: Citizenship, Sovereignty and Humanity*, (Routledge, 2007); Andrew Linklater, *Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations*, (MacMillan Press, 1990).

³¹ Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler disiplini ilişkisi başka bir çalışmada ele alınacağından burada konuya değinmekle yetindik.

bilimlerine olan bağımlılık aşılabilir. Bu açıdan Halil İnalcık'ın eserleri Uluslararası İlişkiler uzmanları için bir imkânlar dizisi sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- ACHARYA, Amitav “Dialogue and Discovery: In Search of International Relations Theories Beyond the West”, *Millennium: Journal of International Studies*, 39-3 (2011): 619-637.
- BULL, Hedley, “International Relations Theory: The Case for a Classical Approach”, *World Politics* 18 (April 1966): 361-77.
- BULL, Hedley *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, London: Macmillan 1977.
- CONZE, Eckart “Zwischen Staatenwelt und Gesellschaftswelt. Die gesellschaftliche Dimension in der Internationalen Geschichte”, Wilfried Loth and Jürgen Osterhammel (Hg.), *Internationale Geschichte. Themen - Ergebnisse - Aussichten* (Munich: Oldenbourg 2000): 117-140.
- DE MESQUITA, Bruce Bueno, “The Benefits of a Social Scientific Approach to Studying International Affairs”, Ngaire Woods, (Hg.), *Explaining International Relations since 1945*, (New York 1996): 49-67.
- DE MESQUITA, Bruce Bueno, “The Benefits of a Social-Scientific Approach to Studying International Affairs”, Ngaire Woods (Ed.), *Explaining International Relations Since 1945*, (New York: Oxford University Press, 1996), ss.49-75.
- DOYLE, Michel W., “Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs I”, *Philosophy and Public Affairs* 12-3, (1983): 205-235.
- DUNNE, Tim *Inventing International Society: A History of the English School* (Macmillan, St. Antony's Series, London 1998).
- ELMAN, Colin and Miriam Fendius Elman, “Diplomatic History and International Relations Theory: Respecting Difference and Crossing Boundaries”, *International Security*, 22-1, (1997): 5-21.
- ELMAN, Colin and Miriam Fendius Elman (eds.), *Historians, Political Scientists, and the Study of International Relations*, Cambridge, Massachusetts: MIT Press, BCSIA Studies in International Security, 2001.
- ELMAN, Colin and M. F. Elman, “The Role of History in International Relations”, *Millennium*, 37-2, (2008): 357-364
- FALTER, Jürgen W., *Der Positivismusstreit' in der Amerikanischen Politikwissenschaft: Entstehung, Ablauf und Resultate der Sogenannten Behavioralismus-Kontroverse in den Vereinigten Staaten 1945 – 1975*, (Opladen 1982): 4.
- GADDIS, John Lewis, “International relations theory and the end of Cold War, *International Security*”, 17-3 (Winter 1992): 5-58.

- GADDIS, John Lewis, "History, Science, and the Study of International Relations", Ngaire Woods (Ed.) *Explaining International Relations Since 1945*, (New York: Oxford University Press, 1996), pp.32-48
- GILLS, B. K., "Historical Materialism and International Relations Theory", *Millennium - Journal of International Studies* 16, (June 1987): 265-270.
- HEMPEL, Carl G., *Aspects of Scientific Explanation and Other Essays in the Philosophy of Science*, New York: 1965.
- HOBSON John M. and George Lawson, "What is History in International Relations?", *Millennium: Journal of International Studies* 37-2 (1992): 415-435.
- HOFFMANN, Stanley "An American social science: international relations", *Daedalus*, (1977): 41-60.
- HOPF, Ted "The Promise of Constructivism in International Relations Theory", [International Security](#), 23-1 (Summer, 1998): 171-200;
- HUNT, Michael H., "Die lange Krise der amerikanischen Dilomatiegeschichte und ihr Ende", Wilfried Loth and Jürgen OSTERHAMMEL (Hg.): *Internationale Geschichte.Themen - Ergebnisse - Aussichten* (Munich: Oldenbourg 2000): 61-90.
- KAÇMAZOĞLU, H. Bayram, "Baykan Sezer ve Türk Sosyolojisi", Ertan Eğribel-Ufuk Özcan (der.), *Baykan Sezer'e Armağan- Baykan Sezer ve Türk Sosyolojisi*, (Kızıl Elma Yayıncılık, İstanbul 2004).
- KATZENSTEIN, Peter (Ed.), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*, New York: Columbia University Press, 1996.
- KEOHANE, Robert O. and Joseph S. Nye, *Power and Interdependence. World Politics in Transition*, Boston: Little, Brown + Co, 1977.
- KRİPPENDORFF, Ekkehart, "Ist Außenpolitik Außenpolitik?", *Politische Vierteljahresschrift* 4:2 (1963): 243-266.
- KOCKA, Jürgen (Hg.), *Theorien in der Praxis des Historikers. Forschungsbeispiele und ihre Diskussion*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1977.
- KURUBAŞ, Erol "Türkiye Uluslararası İlişkiler Yazınında Tarihsel Olguculuk ile Disiplinlerarasıcılığın Analitik Yaklaşma Etkisi ve Türkiye Uygulaması", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 17 (Bahar 2008): 129-159
- LAKATOS, Imre, "Falsification and the Methodology of Scientific Research Programmes", Imre Lakatos and Musgrave (Ed.), *Criticism and the Growth of Knowledge*, (Cambridge University Press, 1970): 91-196.
- LEVY, Jack, "Too Important to Leave to the Other: History and Political Science in the Study of International Relations", *International Security*, (Summer 1997): 22-33.

- LINKLATER, Andrew, *Beyond Realism and Marxism: Critical Theory and International Relations*, Basingstoke: MacMillan Press, 1990.
- LINKLATER, Andrew, *Critical Theory and World Politics: Citizenship, Sovereignty and Humanity*, Routledge, 2007.
- LINKLATER, Andrew, "The English School Conception of International Society: Reflections on Western and non-Western Perspectives", *Ritsumeikan Annual Review of International Studies*, 9 (2010): 1-13
- LOTH, Wilfried ve Jürgen Osterhammel, *Internationale Geschichte: Themen - Ergebnisse – Aussichten, Studien zur Internationalen Geschichte*, (München, 2000).
- MARX, Johannes "Geschichtswissenschaft und Politikwissenschaft – eine fruchtbare Beziehung? Eine Untersuchung anhand der Teildisziplinen Internationale Geschichte und Internationale Beziehungen", *Historical Social Research*, 32- 4, (2007): 21-52.
- NUGROHO, Ganjar, "Constructivism and International Relations Theories", *Global and Strategis*, II-1 (Jan.-Juni 2008): 85-98.
- OPP, Dieter Karl *Methodologie der Sozialwissenschaften. Einführung in Probleme ihrer Theoriebildung und praktischen Anwendung*, (Wiesbaden 1999).
- PETZOLD, Stephan, "Zum Verhältnis von Internationalen Beziehungen und Geschichtswissenschaft", *Zweite Offene Sektionstagung der Sektion Internationale Politik der DVPW in Darmstadt*.
- POPPER, Karl R. "Die Logik der Sozialwissenschaften", Theodor W. Adorno (Hg.), *Der Positivismusstreit in der deutschen Soziologie*, (Darmstadt 1972): 103-123;
- PREISENDÖRFER, Peter "Anwendungen der Rational Choice-Theorie in der Umweltforschung", Andreas Diekmann und THOMAS Voss (Hg.), *Rational-Choice-Theorie in den Sozialwissenschaften. Anwendungen und Probleme*, (München 2004): 271-287.
- SCHMIDT, Brian, "Lessons from the Past: Reassessing the Interwar Disciplinary History of International Relations", *International Studies Quarterly* 42 (September 1998): 433-459.
- SCHMIDT, Brian "On the History and Historiography of International Relations", Walter Carlsnaes, Thomas Risse, and Beth Simmons, (eds.), *Handbook of International Relations* (Sage Publications, 2002): 3-22;
- SCHROEDER, Paul W. „History and International Relations Theory: Not Use or Abuse, but Fit or Misfit”, *International Security*, 22 -1, (1997): 64-74.
- SEZER, Baykan, "Batı Sosyolojisinin Doğu Toplumlarına Yaklaşımı", *75. Yılında Türkiye'de Sosyoloji*, İsmail Coşkun (Yay. Haz.) (Bağlam Yayınları, İstanbul 1991).
- STINCHCOMBE, Arthur L., "The Conditions of Fruitfulness of Theorizing About Mechanisms in Social Science", *Philosophy of the Social Sciences*, 21-3, (1991): 367-388.

- SUGANAMI, Hidemi “Narrative Explanation and International Relations: Back to Basics”, *Millennium* 37-2, (2008): 327-56.
- TUNA, Korkut, “Türk Sosyolojisinin Batı Sosyolojisi İle İlişkisi Ve Sonuçları”, *75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji*, İsmail Coşkun (der.), (BağlamYayımları, İstanbul 1991).
- WAEVER, Ole, “The Sociology of a Not So International Discipline: American and European Developments in International RELATIONS”, *International Organization*, 52-4 (1998): 687-727.
- WALTZ, Kenneth "Realist Thought and Neorealist Theory," *Journal of IntemationalAffairs* 44 (Spring/Summer 1990): 21-37;
- WEBER, Cynthia *International Relations Theory. A Critical Introduction*, Taylor & Francis, 2004.
- WEHLER, Hans Ulrich, *Geschichte als Historische Sozialwissenschaft* Frankfurt: Suhrkamp, 1973.
- WENDT, Alexander “Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics”, *International Organization* 46-2 (1992): 391-426.